

Nicolae Bretan önéletírásáról

Nicolae Bretan erdélyi román zeneszerző és operaénekes, amikor csendes kolozsvári otthonában hozzáfog, hogy papírra vesse hányatott életének tanulságait — a történelem már feladta a leckét. 1939-et írunk.

A felidézett gyerekkor éveit azonban a béke lengi be, noha a szálloda-bérlő fiának egyáltalán nem volt egyhangú, eseménytelen gyerekkora: „Szüleim egyik városból a másikba költöztek, nagyanyó szerint »úgy mint a cigányok«, bizonyára nem ment jól egy szálloda sem...” Naszód, a születési hely olykor messzinek tűnik: Szászváros, Beszterce, Abrud, Hátszeg, újra Beszterce és Szászváros — majd végül is az érettségi ígéretével végre Naszód az iskolás fiú állomáshelyei. S közben más-más világok tárulnak ki a gyerek előtt: olyan világok, melyek különbözőségük révén is szorosan egymásra utalnak. A többnemzetiségű és többnyelvű Erdély sokak szemében ismeretlen területei, melyek a gyerek Bretan számára a naszódi román, a szászvárosi német és magyar, a besztercei német, az abrudi magyar iskola révén nyújtanak kitekintést a környező világra. 1906-ban elért érettségi után immár három elsajátított nyelv fegyverzetében vághat a jövőnek. Az év őszén sikeres felvételi vizsga a budapesti Királyi Zeneakadémia ének és hegedű szakán, itt a szülői szigor csak egy szűk félévet engedélyez, noha a tanárok tanúsítják: a gyerek tehetséges. De a kolozsvári egyetem jogi fakultása inkább biztosíték a „polgári foglalkozásban” gondolkodó apának. Az apa azonban nem lakik Kolozsváron, így csak később értesül róla, hogy fia „pályamódosítást” hajtott végre: a kolozsvári zenekonzervatóriumba „apám tudta nélkül, nagy titokban, anyám pénzbeli segítségével beiratkoztam a hegedűszakra (Gyémánthoz) és az énekszakra is Farkas Ödönhöz, a neves pedagógushoz. Farkas, Sándor Erzsinek, a pesti opera nagy koloratúr-énekesnőjének tanára egy pár hét múlva beleegyezett abba, hogy tandíjfizetés nélkül járjak órákra. Itt volt akkor Székelyhídi Ferenc, a tenor. Ő is nagy karriert futott be a pesti operánál, és sok országban énekelt oratóriumokat... (—) Farkasnak megmutattam szerzeményeimet, a dalaimat. Kijavítgatta és bevezetett az ellenpont titkaiba...”

1908 nyarán sikerült a román ifjak külföldi tanulására szolgáló, román közadakozásból összegyűlt Színházi Alapítványból egy Bécsbe szóló ösztöndíjat szerezni. De az ösztöndíj csak sikeres felvételi vizsga révén „beváltható”. „A Canovagasse 4. szám alatt volt a zeneakadémia, ennek közelében szálltam meg egy harmadrangú szállodában.

A felvételin megkérdezték tőlem: „Wo haben sie so schön voix mixte singen gelernt?” Mondtam nekik, hogy Klausenburgban, említettem Farkas Ödön nevét és mondtam, hogy román vagyok. Erre elcsodálkoztak, hogy a német nevű Klausenburg Magyarországon van, és én, a román Magyarországon születtem. Én meg azt nem tudtam, hogy mi az a „voix mixte”. Farkas professzor nem sok elméletet tanított nekünk. Megtáviratoztam neki a sikeres fel-

vételit. A zongora szakos Donogány Valéria megírta nekem egy levelezőlapon, hogy a táviratot felolvasta a konzervatóriumban, erre megtapsolták és megcsókolták az öreg Farkast, mivelhogy harmadik előkészítő (Dritte Vorbindung) osztályába, Geiringer professzorhoz vette fel egyik tanítványát a bécsi zeneakadémia...” Ahol különben „a díjak nagyok, és nagyon pontosan fizetendők. Késedelmes fizető nem léphetett be az osztályba...” Hiába a kitűnő bizonyítvány, a brassói Színházi Alapítvány kurátorai egy év múltán nem újítják meg az ösztöndíjat, s pénz híján a császárváros a következő tanévekre elérhetetlen távolságra kerül. Ami közvetlenül ezután következik, hadd mondja el a szerző, aki mint román, magyar, német versek megzenésítője, vagy mint magyar színész, és később, mint a kolozsvári román opera rendezője, az 1944/45-ös kolozsvári román színház szervezőjeként is — és egy egész életen át — az 1968 végén bekövetkezett haláláig vállalja Erdély többnyelvű kultúrájának a szolgálatát.

Így lehetett Nicolae Bretan a magyarok Bretán Miklósa, vagy a szászok Nikolaus Bretanja is. S így lehet kiadatlan memoárja tanúságtétel egy jó ügy szolgálatában.

E. S.

NICOLAE BRETAN

Életem

(Részletek)

I. MAGYAR ÖSZTÖNDÍJAM TÖRTÉNETE...

„... 1909 őszén szüleimnél vagyok Vajdahunyadon. Innen minden főiskolás elment már, ki Kolozsvárra, ki Budapestre, csak én kószáltam a Strauss szálló mögötti réten flóbertemmel. Haragudtam a Színházi Alapítvány¹ igazgatóbizottmányára és nehezelttem apámra, mert csak akkor volt hajlandó engem segíteni, ha Kolozsvárra megyek jogot tanulni. Eszembe jutott Cseh Lászlóné, Liszt egykori tanítványa. Nála majdnem mindennap öt és hét között muzsikáltunk: én énekeltem, és ő kísért. Csehné ajánlólevelet írt érdekemben gróf Majláth Károly gyulafehérvári római katolikus püspökhöz, azaz helyesebben a püspöki jószágkormányzó feleségéhez, egykor, férjhez menetele előtt volt bécsi énekesnőhöz (a jószágkormányzót is Majláthnak hívták, de nem volt gróf). Megírta a levélben, hogy milyen lelkiállapotban vagyok, mivel ösztöndíjamat megvonták, és tanulmányaimat nem folytathatom, és kértem, intézze el, hogy Majláth gróf meghallgasson (a házban volt zongora, és a püspöki palotától csak száz lépésre laktak). Magas, nagydarab nő volt a jószágigazgatóné, és saját magán élcelődött. Egy este fekete selyemruhában jön vacsorára, piros